

Loğman RƏSİDZADƏ

**Gedək, ruhum tək-tənha,
Mənə iman da dindir.
Döydüm, qapısı bağlı,
Dünya yas yerindədir...**

Yolçu, yolun haradır?.. Biz də qoşulaq sənə. Sözü müz sözüne, ünümüz ününə qarışsın. Sənin sözdən-sözə, duyğudan-duyğuya, məqamdan-məqama səyahətlərinə şahidlik edək. Ruhuna hopdurduğun nura biz də bələnek. Biz də səninlə birgə yeri-göyü, ərşi-küyü gəzib-dolaşaq, onun sirrini arayıb-axtaraq. Özü müzdən başladığımız səfəri özümüzdə qurtaraq. Bu din və iman yolundakı döyüşdə, bu əxlaq, mənəviyyat və ruh savasında, bu sonsuzluq və əbədiyyət çarpışmasında sıra cərgəsində dayanaq, çiyindəş olaq.

**Yorulдум bu sevdadan,
İstəyim həsrət yoludur.
Çıxıb təkliyə gedirəm,
Yanım adamla doludur.**

Ruhla tək-tənha, baş-başa qalmaq ilahi çabadır, kamillik məqamıdır. Təklik-azadlıq yoludur, ən böyük azadlıq isə Tanrıya yüksəlmək, ona qovuşmaqdır. Əli Hacı poeziyasının bütün estetikası, fəlsəfi mayası bu məntiqdə qərarlaşır. Onun arzusu, istəyi, poetik yaşantılarının, ruhi təlatümlərinin son ünvanı Tanrı dərghahıdır.

Əli Hacinın şeirləri göy üzünə söylənən, dərghahə gönərilən dualardır, Böyük Yaradanın şəninə oxunan nəğmələrdir. Bu misralarda zahidlikdən, abidlikdən keçib gələn, ariflik mərtəbəsinə can atan bir insanın qəlb döyüntüləri ruh çırpıntıları qərar tutur. Bu nəğmələr hər gün özü-özüyü döyüşən, özü-özünü təkmilləşdirən, yaradan, formalaşdırən, daxilən təmizləşən, saflaşan, ulu göylərə doğru yır-yığışda olan mənəviyyat mücahidinin qəlb çırpıntılarıdır. Bu nəğmələr səmimi bir irfan əhlinin Sevgili Yaradanla həsb-halıdır, məhrəm söhbətləridir.

**Gözümdə şəkli var dumanın, çənin,
Axan göz yaşım da bulanıq gəlir.
Rəngi qanımdandır saralan gülün,
Ruhuma bu dünya qaranlıq gəlir.**

**Qollarım meşə, budandığından,
Ayağım yorulub yol yeriməkdən.
Bezmışəm adam tək yaşadığımdan,
Bezmışəm Şaman tək söz ələməkdən.**

Niyə bezmək?.. Tanrı xidmətindən yorulmaq mı olar?.. Şaman tək söz ələmək deyilmi ən uca məqam, ən böyük Tanrı xidməti?.. Sənin poetik dua-

İRFAN NƏĞMƏLƏRİ

(Əli Hacı poeziyası: yerlə göy arasında)

ların, sənin irfani sevgiylə ləbələb nəğmələrin Tanrıyla ənmunis söhbətlər deyilmi?.. Tanrı ilə poeziya dilindən savayı hansı dillə danışmaq olar?.. Sən bundan niyə yorulmalısən?.. İrfan əhli olmaq, ariflik məqamına varmaq, sənə beləmi asan gəlir?.. Hələ nə var ki?.. Sənin hələ yazılmamış neçə-neçə sirli nəğmələrin, deyilməmiş neçə-neçə sevgi dolu duaların yatır qəlbini, ürəyin alt qatında. Sən hələ heç çillə çıxarmamısən. Yolun çətini, hələ öndədir. Şaman tək söz ələmək Tanrı dərghahına diz çökmək, baş əyməkdir. Həmişə Onun qarşısında səcdədə!.. Şairin Tanrıya qovuşmaq yolu, eləcə, gecə-gündüz şaman tək söz ələmək, Böyük Yaradanın şəninə nəğmələr qoşmaqdan keçir. Həmişə Tanrı xidmətində!..

**İlahi, qapısın aç,
Yerdə dəyişsin hava.
Dəyişsin havan kimi,
Mən Adəmlə bu Həvva.**

Bu şeirlər başdan-başa Alahı sevmək, onu vəsf etmək, ondan diləmək və son anda ona qovuşmaq cəhdidir. Bunun fəlsəfi kökündə söz dayanır, qüdrətli söz. Sözlə Allaha qovuşmaq, özündə onu görmək, onda özünü tapmaq, əlbəttə ki, sufiyanədir. Əli Hacı şeirlərinin poetik təbiəti və ideya sıqlığı barədə fikir söyləyənlər bu məqamı xüsusi vurğulamaqda, onun düşüncəsində, dünyadərkində və Tanrı sevgisində sufiyanə qaynaqlar aramaqda, görünür, səhv etmirlər. XIII əsr ərəb alimi İbn Səbinənin verdiyi tərifi görə, qədim filosoflar özlərini Allaha bənzətmək istədikləri halda, sufilər Allaha qovuşmaq istəyirlər. Məhz bu ilahi cəhd və çabalar Əli Hacı poeziyasının estetikası və fəlsəfi mahiyyətindədir. Onun şeirlərinin əksəriyyəti Ulu Yaradana müraciətlə başlamır, həm də ona qovuşmaq cəhdi və istəyi ilə şüur və təhtəşüur qatlarında poetik mətnə çevrilir. Həm forma, intonasıya, poetik ricət və gəzişmələrlə, həm məzmun, mündəricə, şəkil çərçivəsinə sığmayan mahiyyət dərinliyi və genişliyi ilə, həm də ruhi vüsət, hüdudsuz təxəyyül və fantaziyasıyla bu şeirlər, həqiqətən, Tanrı şəninə qoşulan nəğmələrdir.

Ədəbiyyatda belə bir daşlaşmış düşüncə var: hər qələm əhli özünü yazır. İrfani şairlər isə bəlkə heç özünü də yazmır, öz içindəki qeyri-müəyyən (həm də müəyyən), bir substansiyanı fokuslaşdırırlar. Əli Hacı öz poetik çevrəsində dünyanın hər üzünə baş vurur, yerlə göy arasında bəzən bi-

zim şüurumuzun hüdudlarından kənarda qərar tutmuş sirlərə toxunur, illərin, əsrlərin düşyün düşmüş kələflərini sil-kələyib açmağa çalışır, təxəyyülümüzün sərhədlərinə sığmayan mətləblərə toxunur.

**Haqqa gələn haqq gəlir.
Şərabımız ağ gəlir.
Yersiz bir sağlıq gəlir,
Dindən çıxan dindədir.**

Yerlə göy arasında nə qədər açılmamış sirlər var... Bilirik ki, göy üzünü daş saxlamaz. Göy üzünü indi nəyi saxlayır ki!.. Nəinki daş olsun. Dualarını saxlayır, ruhlaramı qoynunda yer verir?.. Duaları da qaytarır, ruqları da pərən-pərən salır. Sanki doyub, yorulub, dua-

ların ağır yükünə, ruqların şıltaq ərköynlüyünə tab gətirə bilmir. Ögey ana kimi. Qovulmuş ruqlar, qəbul edilməmiş dualar sanki bulud topasına çevrilib hüznü bir kədərlə məvi kimsəsizlikdə elədən-eləyə, belədən-beləyə səlimi bir yürüş eləyir... Yerlə göy arasında... Nə yer götürür, nə göy qəbul edir. Qalır ələmyesir... Yerlə göy arasında:

**Buluda bax, ilahi!..
Əlləri göydən üzülüb,
Yer də götürə bilmir.
Mən çoxdan ölmüşün
Yanına adamlar yığışib
Yerdən götürə bilmir.
Durum gedim...**

Əli Hacı bu sözlərlə bulud kimsəsizliyində vurnuxan, səlimi süzən, bəzən göz yaşlarını sıxıb dua səsiylə, ruh hayqırtısıyla hönkür-hönkür ağlayan, duaların, ruqların naçar, yurdsuz-yuvasız ömrünə kədərli bir ağrı deyir. Bu, heç də adi təbiət təsviri, zahiri görünüşü yox, Tanrıyla yeni dialordur. Əlləri göydən üzülən buludla ayaqları yerdən üzülən insanın assosiativ eyniliyini görməyə, duymağa nə var ki?.. Artıq hər iki hal, hər iki vəziyyət Tanrılıq bir işdir. Odur ki, kimse buludun kimsəsizliyinə, tənhalığına müdaxilə edə bilmədiyi kimi, yerdə "çoxdan öl-

müş"ə də toxuna bilməz. Şeirdən məlum olan poetik informasiyadan da gördüyümüz kimi, yanına yığışan adamlar "ölmüşü" yerdən götürə bilmir. Bəlkə, heç onun "ölməyi"nin fərqi də deyillər, yaxud hiss etmərlər, heç onun "ölümü" bunların şəklinə də getmir?.. Axı, kim kimədir, üstəlik XXI əsrdə...

**Tanrım, yazdım ərizəmi,
Qoy ruhumda gözün olsun.
Yer gizləsin cəsədimi,
Göylər, ruhum sizin olsun!**

Elə hər birimiz, beləcə, yerlə göy arasında vurnuxmurumu?.. Havada, boşluqda, kosmik bir kimsəsizlikdə deyilikmi?.. Qeyri-müəyyənlikdə, şüurla hissini sərhədlərində çaşib qalmamışıqmı?.. Yerdəyik, ayaqlarımız yerə dəymir... Uçuruq, qanad bağlaya bilmirik... Nə insan ola bilirik, nə mələk. Qalırıq iki cah arasında. Alah dərghahına əbədi qovuşanda da cismimiz torpağın olur, ruhumuz göylərə çəkilir. Yerlə göy arasında əbədi parçalanma! Bəlkə insanın bütövlüyü və tamlığı elə bu paramparçalıqdadır?.. Əli Hacı poeziyası bu mübhəm mətləblərdən soraq verir. Və yəqin ki, elə buna görə də poetik ovqat irfanidir, məntiq və həyat fəlsəfəsi sufiyanədir, ən sonda isə hər şey ilahi hikmətə tabedir.

**Adamların içində
Allah olmaq çətinmiş,
Adam adam olanda,
Allah da dincəlirmiş!**

Bəli, insan insan olanda Alah da dincəlir. İnsan öz naqis əməlləri, zərərli vərdişləri, empirik və nadan hərəkətləriylə doğrudan da və yəqin ki, Allahı yorur, onu incidir. İnsan öz saflığı, paklığı və kamilliyi ilə Allaha qovuşur. İnsan irfani həyatın bir parçası olanda, Alahın zərrəsinə çevrilir, onun məqamına yüksəlir. Allah yaratdığı ən mükəmməl varlığın, insanın kamillik həddini məqbul sayanda ona öz yanında yer verir. Belə olanda Allah da sevinir və aramıq tapır. Və yanında sənə yer saxlayır. Özündən aşağıda olsa da belə:

**Sən qoyma uzağa gedəm,
Tanrım! Gözündən o yana.
Özündən aşağı yer elə,
Qoyma gözündən o yana.**

Sufi fəlsəfəsində, ümumiyyətlə, təsəvvüf elmində dərindən gücü, insani kamilləşmə yolunda dərindən mənəvi-əxlaqi yükü barədə estetik görüşlər xüsusi təlim kimi keçir. Dərd insanları birləşdirməklə bərabər, həm də kamilləşdirən ruhun xüsusi halıdır. Dərdi yaşaya bilməyin özü də böyük irfani halətdir. Poeziya şairin özü-özüyü etirafa bənzər söhbətləridir, həm də dərindən etirafıdır... Poeziya şairin sirdaşı olduğu qədər də dərd yoldaşı, dərddəşi, dərd ortağıdır. Bu qədər sirr aç-aça, bu qədər dərdi bölə-bölə sirrini heç kimə verməyəsən, dərindən heç kəsi yaxın buraxmayasan... Bu, artıq şairliyin özəl fəlsəfəsidir, dərin qatlarda yatan ilahi bir nəsnədir. Sirr də, dərd də doğma və munisdir, doğma və munis olduğu qədər də fərdi və mistikdir. İnsan ha sirr verə, yenə təpədən-dırnağa sirr dağarcığıdır. Dərdə qalanda, o səninkidir axı, sənə məxsusdur, fərdir, onu necə böləsən, paylaşasan, dağıda biləsən, faş edəsən? Heç mümkündürmü?.. Bu, dərd olmadı ki... Dərdi heç quyuya da danışmaq olmaz. Sonra qarğı bitəcək, ondan tükək əmələ gələcək və həmin sirri və dərdi ələmə car eləyəcək. Dərdi yaşamaq lazımdır, özü də üstəlik, Əli Hacı kimi hissiyyatlı bir şair kimi... "Mən dərindən adanıyam, bu dünya məni oxşamaz" bəyanatıyla çıxış edən şair dərdi bölüşməyin dərd gətirməyindən yazır:

**Tanrım tənhadı, tənha,
Dərdim özümdən baha.
Söz dedim oda, külə,
Özün verdi küləyə.**

Yaxud:

**Sən dur toyuna tələs,
Mən də durum ölməyə.
Sən gəldin dərd verəsən,
Mən də dərd öldürməyə.**

Bəs nə bilmişdin, dərindən danışdın, sirrini açdın, adıləşdin, acizləşdin, gözədən düşdün. Səni dərk etmədilər, sözünü küləyə verdilər. Utandın, çəkiddin, sındın, peşman oldun. Axı, sənin dərd dediyin nəsnə özgə nəzərində bəlkə elə əyləncədir? Sufi, dərdiylə baş-başa olanda xoşbəxtkdir. İrfan əhli dərddə dərdləşə-dərdləşə kamildir. Kamil insançün xoşbəxtlik bəlkə elə budur! Dərd xoşbəxtliyi. Axı, kamilliyə aparan yolun biri də dərddən keçir. Bəs onda həmd-sənalar, dualar nə üçündür, dərghahə uzanan əllər nəyə xidmət edir?.. Dərddə baş-başa qalmaq da Allah əmridir.

(ardı 12-ci səhifədə)

ƏDALƏT •

9 iyun 2018-ci il

İRFAN NƏĞMƏLƏRİ

(Əli Hacı poeziyası: yerlə göy arasında)

(əvvəli 10-cu səhifədə)

Bu, həm də bir sınaqdır. Allahın verdiyi dərdi də gerek onun özüylə bölüşəsən. Bəlkə, Allah bəndəyə verdiyi dərdi onun özünə də qısqanır?.. Yalnız O bir olanla bölüşəsən bunu. Onda yüngülləşərsən, aram taparsan. Əks-təqdirdə dərd üstünə yenə dərd gələ bilər. Duyğular və düşüncələr poeziyasının hakimi Əli Hacı bunları yaxşı bilir. O, "bu da mənəm, ilahi" - nidasıyla Ulu Yaradanla daimi təmasdadır, onunla dərd ortağıdır.

**Zər oldum nərd bilənə,
Yar oldum dərd bilənə,
Qul oldum dərd bölənə,
Öldürdü yetən məni.**

İrfan müəllimlərinin dilindən həmişə belə bir söz səslənmişdir: "Yolu yol gedənlərin getdiyi kimi get!" Bəli, bu yolu bizdən öncə bir çoxları getmişdir. Bizim təzədən yol çəkməyimizə ehtiyac yoxdur. Qurani-Kərimdə də deyilir ki, "Təcrübə olunmuş işi bir daha təcrübə etmə". Sufilərdə həm də gedilən yolun istiqaməti, yeri-yurdu, ünvanı göstərilir. Mürid bu yolu özü tapmalıdır. Bu, mərifət, mənəviyyat, ruhi kamillik yoludur. Bu yolu yalnız müəyyən kamillik həddinə yetmiş irfan sahibləri tutub gedə bilər. Əli Hacı poeziyasında bu yolun müqəddəslik konturları ruhi və mənəvi çalarlarla cızılır:

**Yerimi yanında salmışan, Allah!
Yerimi heç kimə demə,
Yerimi balama demə,
Qoy yolumu gəlib tapsın!**

Bu, həm də axirət yoludur. Axirət sevdası ruhu saflaşdıran fəzilətlər və onların əldə olunması müstəvisində cıalanır. Axirət fərqləri aşkar edən bir aləmdir. Dünya isə öz pərdələriylə fərqləri gizlədir. Axirət bətidir, dünya isə zahir. Zahirde hamı eynidir, batin aşkar olan gün isə fərqlər zahir olacaqdır. Axirət, əslində bu dünyada qazanılır. Nur əldə edilən yer bu dünyadır. İrfani tərəqqidə insanın ruhu nuraniləşir. Axirət isə nəticə və məhsulun yığılma yeridir. İmtahan bu dünyadır. Odur ki, axirətdən yox, bu dünyadan qorxmaq lazımdır:

**Olub gedən var-yoxum,
Olmaq deyil bu qorxum.
Axirətdəki qoxum,
Dünyanın üzündədir.**

Əli Hacı Şərq düşüncə tərzinə, din elminə, təsəvvüf fəlsəfəsinə yaxşı bələddir. O, insanları imana, əxlaqa, mənəviyyata, ruhi kamiliyyə və azadlığa səsləyir. İman dinin yarısıdır postulatı onun poeziyasında yeni status alır, yeni mərtəbəyə qalxır. Ona görə iman eləcə, dinin özünə bərabər bir mənəvi-əxla-

qi yoldur. Beləcə, iman dinlə bərabərləşdirilir. Bəli, din ruhun tərbiyəsidirsə, iman da əxlaqın və mənəviyyatın yönəldicisidir, ruhun daha saf və sağlam təcəllasını şərtləndirəndir.

Dini-teoloji təsəvvürlərə görə mələklər kişinin saqqalından, qadının hörüklərindən asılaraq insanların ruhi və mənəvi bələdçisinə çevrilir. Əli Hacıya görə, mələklər həm də poeziyanın budaqlarından - onun misralarından, qafiyələrindən, hecalarından, ahəng və ritmindən asılır. Poeziya mələklərin cəm olduğu məkandır və mələklərin dilindən söylənən hekayətlərdir. Şair Əli Hacı mələklərin diliylə danışib yerlə-göylə, ərşi-küylə əlləşir. Bu dil şair dilidir. Elə həm də, quş dilidir, bunu Süleyman bilər. Əli Hacı poeziyanın quş dili bilən Süleymanıdır. Kuhikən qayaların, daşların bağrını dəlib dirilik suyu tapdığı kimi, şeir də insan ruhunu dəlib onun mayasını, cövhərini ortaya qoyur, onu yenidən oyadıb öz ilkinliyinə, yaddaşına qaytarır, ona öz təmiz, məsum əslini xatırladır. Biz dünyanı görürük, dərk edirik. Ruhunu necə, görmək, tanımaq mümkündürmü?.. Ariflərin, irfan şairlərinin işidir ruhun tanınması...

Əli Hacı poeziyasında bəzən təhlilə sığmır, izaha yətmir, mənə çalarları şəxslənir, fəlsəfi anlam alt qatlarda gizlənir. Bunları yalnız hüss etmək, bəsiyyət gözü ilə görmək zərurəti yaradır. Bu, hüsur elmidir, bu, qəlbin, hissən fəlsəfəsidir, kənar, adi baxışla görünməyən, dərk edilməyən mənə və məntiqdir. Sufilikdə kamillik mərtəbəsinə yetişənlər haqqında deyilir ki, arif əldə etdiyi mətləbləri, irfani həddi digərlərinə bəyan edə bilməz. Əhəmiyyəti də yoxdur. Onu başa da düşməyəcəklər. Çünki o, bunu hüsur elmi vəsiyyətlə əldə edir. İnsanın özü o məqama çatmasa, o mərtəbəyə yüksəlməyə, o həqiqətləri şəxsən müşahidə etməyib yaşamasa dərk etməsi qeyri-mümkündür. Əli Hacı poeziyasındakı sirli məqamları da dərk etmək üçün insanın hüsur məktəbini keçməsi vacibdir.

Bu şeirlərin janrı xüsusiyyətlərindən söhbət açsaq, ilk öncə onların strukturuna, poetik quruluşuna və bədii orxitektonikasına nəzər salmalıyıq. Əli Hacı tam yeni formada ən qədim mətləbləri, ən qədim formada yeni dünya düzəninin dərd-sərinə, problemlərini çox səlis və obrazlı şəkildə təqdim edə bilər. Bu əsərlərdə əsas bədii intonasiya, sirli metafizika ritmdir. Ədəbi struktur da onun üstündə qurulur. Ritm bu şeirlərin bel sütunu, onurğasıdır, döyünən üreya. Heca da, söz düzüümü də, qafiyələr də ona tabe olur. Gözlənilməz, çevik dönüşlər, plastik, orijinal söz düzüümü, forma və məzmunun yeni biçimində bir-birini tamamlaması şeirlərə

qeyri-adi fəlsəfi mahiyyət və parlaq bədii ekspressivlik verir. Bəzən oxucuya elə gəlir ki, müəllif həddən artıq sərbəstliyə yol verir, fikrin və poetik ölçünün sərhədləri itir. Lakin daxilə nüfuz etdikdə hər şeyin yerində olduğunu müşahidə edərsən. Heca, bölgü, qafiyə sistemi bir-birini tamamlayır və zərgər dəqiqliyi ilə ümumi bir ahəngə tabe olur. Bu şeirlərdə daxili qafiyələşmə, səslə və melodik ahəng, metaforalar tam fərqli təbiətdə və vəhdətdə aşkarlanır.

**Qarım yağdı qar üstünə,
Ürəyimin geniş,
bu dünyanın dar üstünə.
Şəkər sözüm acılaşdı,
Dedim, bacıdı, qardaşdı.
Məndən əvvəl qocalmışdı,
Məndən sonra öləndədim.**

Göründüyü kimi, forma ənənəvi yanaşmadan tamamilə fərqlidir. Yeni, sərbəst, cəsarətli olduğu qədər də misralar klassik bir nizam, hətta konservativ bir səliqə-sahmanla bir-birinə bağlıdır, qovuşuqdur. Bir sözü deyişmək, yaxud ixtisar etmək, çıxarmaq şeirin bütün pərgarını pozar, onu alt-üst edə bilər. Burada daxili səsleşmələr, qulaq qafiyələri, daxilədən süzülən zərif ahəng, "Ç", "Ş" və başqa səslərin yaratdığı alliterasiya bir-birini tamamlayan və çox incə bədii-poetik ovqat yaradan detallardır: qeybdən gələn mistik səsləri xatırladır. Bu da qeyd etdiyimiz kimi, şeirlərin mayasında oturmuş ritmin havasıdır. Unutmayaq ki, sufilikdə ritm də işarətlərdən biridir. Dəviş oxumaları müəyyən ritmə tabedir, sufi rəqslərini yalnız ritm müşayiət edir. Hətta, bir az dərinə getsək, ritmik muğamların da ilkin qaynağını sufi məclislərində arayıb tapmaq olar. Axı, bəşəriyyətin mövcudluğundan üzü bəri ritm, ahəng insanın daxilindən gələn ilahi səs və düşündür.

Ritmə yanaşı bu şeirlərin əsas xüsusiyyətlərindən biri onlarda ruhun yüksək təcəllasıdır. Əli Hacı ruhunu buxovlamır, ona köynək geyindirmir, qəfəse salmır. Əksinə, onun uçub dolması, geniş ənginliklərdə cövlan etməsi üçün şərait yaradır. Sufilərdə belə bir hipotez də var: "İnsan ruhunun ölməyini istəmirsə, gerek daim ruhuna nəfəs almaq imkanı versin". Bəli, azad insanın ilk öncə ruhu azad olmalıdır. Azad ruh həmişə öz məkanını arayır, son anda Tanrı ünvanını tapır. Odur ki, onun şeirlərinin cövhərində də bu axtarış fəlsəfəsi və estetikası durur.

Əli Hacı həyatın faniliyi və ölümün sirri barədə yazır. Bu nəticəyə gəlmək üçün təbii ki, uzun yol keçməlisən, mənən kamilləşməli, dünyanı dərk etməli, kəskin katarsizm keçirməlisən. İrfan əhli, son anda,

ariflik məqamında bu iki düstur əsasında həyatın əsl fəlsəfi mahiyyətini dərk edir. Əli Hacı, öz poetik nümunələrində, məhz, buna can atır.

Tarix kitablarında, ədəbiyyatda, dini hədislərdə, əfsanə və miflərdə göstərilən cənnətin təxmini koordinatlarına bizim Azərbaycan ərazisi də, Güneyli-Quzeyli tam şəkildə düşür. Əgər bu koordinatlara güvən-sək, Əli Hacı doğru olduğu, ayaq açıb yeridiyi yaşıl vadilərin, uca dağların qoynunda yerləşən Kövüzbuluq kəndi də bu ünvanın bir parçasıdır. Onun şeirləri cənnət səsləri, behiştin orta göbəyindən süzülüb gələn əks-sədalı xatırladır, insan qəlbinə ilahi sirlər pıçıldayır. Əli Hacı poeziyasındakı bu ortaq düşüncə tərzini və poetik vüsət bəlkə elə bu torpaq fenomenindən güc alır?.. Mistikadırmı, yoxsa reallıqdır?.. Xəyaladırmı, yoxsa həqiqətdir?.. Qeybdən gəlir, yoxsa açıq səmadan tutulan ultrasəslərdir?.. Bəlkə Tanrı pıçılıtlarıdır, vəhydir, görünməz-bilinməz bir rabitənin, sirli-soraqlı bir əlaqənin kodlaşmış konturlarıdır?.. Nəyə, hər halda Əli Hacı poeziyasında yaşayan bu düşüncələr, bu hissələr, bu duyğular, ruhun bu hələti adi insan təfəkküründən daha çox gözəgörünməz, sirli hissi-emosional bir yaşantının məhsuluna, gerek ki, daha çox oxşayır. Ən nəhayət, bu şeirlərdə dərin, təmiz, saf sufi təfəkkürüylə yanaşı, bu mavi göylər altında hür doğulub hür yaşamış böyük türk qövmünün əbədi ruhu çırpınır.

Mən sözümü Əli Hacı poeziyasının həm klassik ənənəvi, həm də müasir avangard poetik təfəkkür üçün məqbul sayılan "Bənövşə" adlı qeyri-adi bir şeiriylə bitirmək istəyirəm. Təhlil etmək fikrindən uzağam. Təkcə bunu deməliyəm ki, klassik gəraylı üslubunda yazılmış və ən dərin fəlsəfi fikirləri ortaya qoymuş bu şeir, Aşıq Qurbanidən üzubəri yazılmış "Bənövşə" şeirləri içərisində bənövşə və bənövşəlik fəlsəfəsini ən incə detallarla açan və deyim ki, bu nümunələr içində bənərsiz bir poetik mənaya və ritmə malik olan ən gözəl şeirdir.

**Bənövşəyə kim baxdı,
Boynu bükülü qaldı.
Ona baxan gözlərin
Yaşı tökülü qaldı.**

**Bu gülün nə vecinə
Kim ağlaya, sevinə,
Tələsdim haqq evinə
Evim sökülü qaldı.**

**Bu gülün boyuna bax,
Bükülü boynuna bax,
Taleyn oynuna bax,
Baxan sevgili qaldı.**

**Bu gülün yox qoxusu,
Canı almaq qorxusu.
Bu gül Əsli yaxası,
Kərəmin külü qaldı.**